IŠVADA DĖL KORUPCIJOS TIKIMYBĖS NUSTATYMO

2020 m. sausio 11 d. Nr.
Vilnius

Bendros pastabos

Lietuvos Respublikos korupcijos prevencijos įstatymo 6 straipsnio 3 dalyje nurodyta, kad valstybės ar savivaldybių įstaigų vadovai, struktūriniai padaliniai arba asmenys, valstybės ar savivaldybės įstaigos vadovo įgalioti vykdyti korupcijos prevenciją ir jos kontrolę, pagal šio straipsnio 4 dalyje numatytus kriterijus nustato valstybės ar savivaldybės įstaigos veiklos sritis, kuriose egzistuoja didelė korupcijos pasireiškimo tikimybė.

Korupcijos rizikos analizės atlikimo tvarkos aprašo, patvirtinto Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. spalio 8 d. nutarimu Nr. 1601 „Dėl Korupcijos rizikos analizės atlikimo tvarkos patvirtinimo“, 7 punkte nurodyta, kad valstybės ar savivaldybės įstaigoje korupcijos tikimybės nustatymas turi būti atliekamas kiekvienų metų III ketvirtį.

Korupcijos pasireiškimo tikimybės nustatymą atliko Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo kontrolės skyriaus vyriausioji specialistė Estera Miežytė. Atlikti kasmetinį pasireiškimo tikimybės nustatymą buvo pavesta 2019 m. rugsėjo 11 d. VRK pirmininkės Lauros Matjošaitytės Įsakymu Dėl 2018 m. kovo 14 d. Įsakymo Nr. Į1-9 „Dėl korupcijos prevencijos ir kontrolės priemonių vykdymo“ pakeitimo. Atitinkamai šioje išvadoje korupcijos pasireiškimo tikimybės nustatymas atliktas laikotarpiu nuo 2019 m. lapkričio 1 d. iki 2020 m. sausio 11 d. Išvadoje analizuotas 2019 metų laikotarpis.

Atliktas korupcijos pasireiškimo tikimybės nustatymas laikotarpiu nuo 2019 m. lapkričio 1 d. iki 2019 m. gruodžio 31 d. Išvadoje analizuotas 2019 metų laikotarpis.

Ankstesnė Lietuvos Respublikos vyriausiosios rinkimų komisijos (toliau – VRK) išvada (toliau – Ankstesnė išvada) buvo registruota 2019 m. sausio 11 d. Išvadoje analizuotas 2018 m. sausio 1 d. – 2018 m. gruodžio 31 d. laikotarpis. VRK veiklos srityse korupcijos pasireiškimo tikimybės vertinimas buvo atliktas ketvirtą kartą.

Nustatant korupcijos tikimybę vadovautasi minėtais teisės aktais (Korupcijos prevencijos įstatymu, Vyriausybės 2002 m. spalio 8 d. nutarimu), taip pat Valstybės ir savivaldybės įstaigų, kuriose egzistuoja didelė korupcijos pasireiškimo tikimybė, nustatymo rekomendacijomis, patvirtintomis Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnybos direktoriaus 2011 m. gegužės

13 d. įsakymu Nr. 2-170 (toliau – STT rekomendacijos) bei Antikorupcinės aplinkos viešajame sektoriuje kūrimo ir įgyvendinimo vadovu (toliau – Antikorupcinės aplinkos vadovas)[1].

Atliekant korupcijos tikimybės nustatymą buvo renkama ir analizuojama informacija apie reikšmingus teisės aktus, analizuojama STT praktika identifikuojant korupcijos rizikas kitose institucijose.

Korupcijos prevencijos įstatymo 6 straipsnio 4 dalis nurodo tokius kriterijus korupcijos tikimybės vertinimui atlikti:

„4. Valstybės ar savivaldybės įstaigos veiklos sritis priskiriama prie sričių, kuriose egzistuoja didelė korupcijos pasireiškimo tikimybė, jeigu atitinka vieną ar kelis iš šių kriterijų:

1) padaryta korupcinio pobūdžio nusikalstama veika;

2) pagrindinės funkcijos yra kontrolės ar priežiūros vykdymas;

3) atskirų valstybės tarnautojų funkcijos, uždaviniai, darbo ir sprendimų priėmimo tvarka bei atsakomybė nėra išsamiai reglamentuoti;

4) veikla yra susijusi su leidimų, nuolaidų, lengvatų ir kitokių papildomų teisių suteikimu ar apribojimu;

5) daugiausia priima sprendimus, kuriems nereikia kitos valstybės ar savivaldybės įstaigos patvirtinimo;

6) naudojama valstybės ar tarnybos paslaptį sudaranti informacija;

7) anksčiau atlikus korupcijos rizikos analizę, buvo nustatyta veiklos trūkumų.“

Vadovaujantis Korupcijos prevencijos įstatymo 6 straipsnio 4 dalies 2 ir 3 punktais, kuriuose nustatyta, kad valstybės ar savivaldybės įstaigos veiklos sritis priskiriama prie sričių, kuriose egzistuoja didelė korupcijos pasireiškimo tikimybė, jeigu atitinka vieną ar kelis iš šių kriterijų, t. y. pagrindinės funkcijos yra kontrolės ar priežiūros vykdymas (2 punktas), atskirų valstybės tarnautojų funkcijos, uždaviniai, darbo ir sprendimų priėmimo tvarka bei atsakomybė nėra išsamiai reglamentuoti (3 punktas), bei atsižvelgiant į ankstesnę korupcijos pasireiškimo tikimybės nustatymo išvadą, korupcijos pasireiškimo tikimybės nustatymas pasirinktinai atliktas VRK interesų konfliktų valdymo srityje.

Įvertinus aukščiau nurodytą VRK veiklos sritį, vadovaujantis korupcijos pasireiškimo tikimybės nustatymo metu gautais rezultatais, išvadoje suformuluoti siūlymai nustatytiems korupcijos rizikos veiksniams valdyti ir pašalinti.

---

[1] https://www.stt.lt/data/public/uploads/2019/11/aav_viesajam_2018_09_05_viesinimui_pdf_2_lt.pdf

Atsakymai į STT rekomendacijose ir Antikorupcinės aplinkos vadove nurodytus klausimus dėl korupcijos pasireiškimo tikimybės nustatymo

I.

„II. Lietuvos Respublikos korupcijos prevencijos įstatymo 6 straipsnio 3 dalies 2 punkte numatytas kriterijus – „Pagrindinės funkcijos yra kontrolės ar priežiūros vykdymas“

3. Ar valstybės ar savivaldybės įstaigoje priimti teisės aktai, sprendimai, užtikrinantys Lietuvos Respublikos viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymo (Žin., 1997, Nr. 67-1659; 2000, Nr. 18-431) reikalavimų laikymąsi?“

Lietuvos Respublikos viešųjų ir privačių interesų derinimo įstatymo[2] 1 straipsnyje nustatyta įstatymo paskirtis sudaryti sąlygas atskleisti valstybinėje tarnyboje dirbančių asmenų ir šio įstatymo 4 straipsnio 3 dalyje nurodytų asmenų (visi kartu toliau – deklaruojantys asmenys) privačius interesus, užtikrinti, kad priimant sprendimus pirmenybė būtų teikiama viešiesiems interesams, ir užkirsti kelią kilti interesų konfliktams bei plisti korupcijai.

Viešųjų ir privačių interesų derinimo įstatymo 22 straipsnis nustato, kad *kaip deklaruojantys asmenys laikosi šio įstatymo, kontroliuoja ir prižiūri:*

1) VTEK;

2) institucijų ir įstaigų vadovai arba jų įgalioti asmenys;

3) perkančiųjų subjektų vadovai arba jų įgalioti asmenys (dėl pirkimo komisijos narių, asmenų, perkančiojo subjekto vadovo paskirtų atlikti supaprastintus pirkimus, ir pirkimų procedūrose dalyvaujančių ekspertų, pirkimo iniciatorių);

4) kitos institucijos ir įstaigos ar pagal specialius įstatymus ir kitus teisės aktus sudarytos komisijos teisės aktų nustatyta tvarka.

2. Institucijose ir įstaigose turi būti patvirtintas pareigų, kurias einantys asmenys privalo deklaruoti privačius interesus, sąrašas.

3. Institucijų ir įstaigų vadovai ar jų įgalioti asmenys deklaruojantiems asmenims šių prašymu arba savo iniciatyva teikia rekomendacijas dėl šio įstatymo nuostatų laikymosi.

---

[2] Išvados rengimo metu 2020 m. sausio 1 d. buvo paskelbta įstatymo suvestinė redakcija.

4. Institucijoje arba įstaigoje tyrimas dėl galimo deklaruojančio asmens padaryto šio įstatymo nuostatų pažeidimo atliekamas Lietuvos Respublikos Vyriausiosios tarnybinės etikos komisijos įstatymo nustatyta tvarka.

5. Įsteigus Registrą, VTEK savo iniciatyva, institucijų ir įstaigų vadovų arba deklaruojančio asmens motyvuotu rašytiniu prašymu teikia VTEK turimą informaciją apie galimas interesų konflikto grėsmes.

Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas 2008 m. sausio 22 d. nutarime konstatavo, kad valstybės tarnybos skaidrumas – tai konstitucinis principas: „*Visuotinai pripažįstama, kad skaidrumas, kaip viešosios valdžios institucijų ir pareigūnų veiklos principas, suponuoja informacijos sklaidą ir komunikavimą, atvirumą ir viešumą (tiek, kiek tai nekenkia kitoms teisės saugomoms vertybėms), atskaitingumą atitinkamai bendruomenei ir sprendimus priimančių pareigūnų atsakomybę už tuos sprendimus, taip pat tai, kad priimami sprendimai turi būti pagrįsti, aiškūs, kad juos, iškilus reikalui, būtų galima racionaliai motyvuoti; kiti asmenys turi turėti galimybę tuos sprendimus nustatytąja tvarka ginčyti. Skaidrumas sietinas su dalyvaujamąja demokratija, informacijos laisve, galimybe piliečiams ir kitiems asmenims kritikuoti valdžios įstaigų veiklą. Valstybės tarnybos skaidrumas yra būtina prielaida neįsigalėti korupcijai, protekcionizmui, vienų asmenų diskriminavimui ir privilegijų teikimui kitiems, užkirsti kelią piktnaudžiavimams valdžia, taigi ir būtina prielaida žmonėms pasitikėti viešosios valdžios institucijomis ir apskritai valstybe.*“

Privačių interesų deklaracijų pildymo, tikslinimo ir pateikimo taisyklių patvirtintų Vyriausiosios tarnybinės etikos komisijos 2012 m. liepos 5 d. sprendimu Nr. KS-84, 6 ir 7 punktuose nustatyta, kad: „*deklaruojantis asmuo privalo pateikti Deklaraciją nedelsiant, bet ne vėliau kaip per 30 kalendorinių dienų nuo jo išrinkimo, priėmimo ar paskyrimo į pareigas dienos arba po deklaruojančio asmens statuso įgijimo dienos.*“; „*asmenys, pretenduojantys dirbti valstybinėje tarnyboje (išskyrus Įstatymo 5 straipsnio 4 ir 5 dalyse nurodytus asmenis), pateikia Deklaraciją kartu su pretendento dokumentais. Deklaracija teikiama institucijos ar įstaigos, kurioje pretenduojama dirbti, reikalavimu. Pateikti Deklaraciją gali būti reikalaujama, jei pareigoms, į kurias asmuo pretenduoja, priskirtos funkcijos yra susijusios su valstybės ar savivaldybių biudžetų ir valstybės pinigų fondų lėšų valdymu, valstybės ir savivaldybių turto valdymu, naudojimu ir disponavimu juo, administracinių sprendimų rengimu bei priėmimu ar viešųjų paslaugų teikimu.*“.

To paties dokumento 10 ir 11 punktuose nustatyta, kad: *„perkančiosios organizacijos ar perkančiojo subjekto (toliau kartu – pirkimų vykdytojas) pirkimų komisijų nariai, asmenys, pirkimų vykdytojų vadovų paskirti atlikti supaprastintus pirkimus, ir pirkimų vykdytojų atliekamų pirkimų procedūrose dalyvaujantys ekspertai, pirkimo iniciatoriai deklaraciją pateikia (jeigu ji dar nebuvo pateikta) iki dalyvavimo pirkimų procedūrose pradžios. Pirkimų vykdytojų pirkimų komisijų nariai, asmenys, pirkimų vykdytojų vadovų paskirti atlikti supaprastintus pirkimus, pirkimų vykdytojų atliekamų pirkimų procedūrose dalyvaujantys ekspertai, pirkimo iniciatoriai, nepateikę deklaracijos, neturi teisės dalyvauti pirkimų procedūrose ir turi būti atšaukti iš atitinkamų pareigų.“; „aktualių deklaracijų duomenys (išskyrus asmenų, kurių duomenys įstatymų nustatyta tvarka yra įslaptinti ir (arba) kurie vykdo žvalgybą, kontržvalgybą arba kriminalinę žvalgybą, deklaracijas bei pretendentų į šias pareigas deklaracijas) yra vieši ir Vyriausiosios tarnybinės etikos komisijos (toliau – VTEK) skelbiami VTEK interneto svetainėje www.vtek.lt*“.

To paties dokumento 13 punkte nustatyta, kad: *„privačių interesų deklaracijų tvarkymo informacinėje sistemoje (toliau – PIDTIS) pateiktos Deklaracijos gali būti saugomos atitinkamos institucijos vadovo nustatyta tvarka*“.

Lietuvos Respublikos vyriausiosios rinkimų komisijos įstatymo 4 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad *vyriausiosios rinkimų komisijos veikla grindžiama teisėtumo, nepriklausomumo, kolegialumo, viešumo ir nešališkumo principais.*

Vyriausiosios rinkimų komisijos įstatymo 5 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad *vyriausioji rinkimų komisija, įgyvendindama savo funkcijas ir priimdama sprendimus jos kompetencijai priklausančiais klausimais, yra nepriklausoma. Jokia valstybės institucija ar pareigūnas negali duoti privalomų nurodymų dėl Vyriausiosios rinkimų komisijos kompetencijai priklausančių klausimų sprendimo.* To paties straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad *valstybės institucijoms, įstaigoms, Seimo nariams ir kitiems pareigūnams, partijoms, nevyriausybinėms organizacijoms ar piliečiams draudžiama kištis į Vyriausiosios rinkimų komisijos veiklą organizuojant ir vykdant rinkimus ar referendumą.* To paties straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad *apie bandymus paveikti Vyriausiąją rinkimų komisiją, jos pirmininką ar narį Vyriausiosios rinkimų komisijos pirmininkas ar narys privalo nedelsdamas pranešti Seimui ir paskelbti per visuomenės informavimo priemones.*

Vyriausiosios rinkimų komisijos įstatymo 11 straipsnio 10 dalyje nustatyta, kad *vyriausioji rinkimų komisija gali uždrausti bet kam įeiti į Vyriausiosios rinkimų komisijos sekretoriato*

darbuotojų darbo, dokumentų saugojimo patalpas, jeigu būtina užtikrinti netrikdomą šių darbuotojų darbą, apsaugoti rinkimų ir referendumo dokumentus.

Ankstesnėje išvadoje buvo minima, kad Vyriausiosios tarnybinės etikos komisija vertino penkių VRK narių galimus viešųjų privačių interesų konfliktus, viešųjų ir privačių interesų nedeklaravimą. Vyriausiosios tarnybinės etikos komisija iš 5 atliktų tyrimų nustatė, kad 4 atvejais buvo padaryti pažeidimai.

Vyriausiosios rinkimų komisijos įstatymo 18 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad *vyriausioji rinkimų komisija turi sekretoriatą. Sekretoriato darbuotojai yra valstybės tarnautojai, jiems taikomas Valstybės tarnybos įstatymas. To paties straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad sekretoriato struktūrą, etatus ir veiklos nuostatus tvirtina Vyriausioji rinkimų komisija.*

Ankstesnėje išvadoje buvo minima: „*Turint omenyje, kad VRK sekretoriatas vykdo ne tik technines funkcijas, svarstytina, ar nereikėtų detaliau sureglamentuoti jo veiklos principų ir darbuotojų neutralumo užtikrinimo, kad sekretoriate nedirbtų politinėms partijoms priklausantys asmenys.*“

Atkreiptinas dėmesys, kad VRK narių ir sekretoriate dirbančių valstybės tarnautojų privačių interesų deklaracijos yra viešai skelbiamos. Daugumoje sekretoriato struktūrinių dalių, ypač rinkimų laikotarpiu, darbuotojai dirba ir darbo sutarčių pagrindu. Tokių darbuotojų privatūs interesai nėra viešinami ar kitais būdais tikrinami.

Analizuojamuoju laikotarpiu VRK sekretoriato valstybės tarnautojai nebuvo patraukti atsakomybėn už Viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymo pažeidimus.

VRK narių, VRK sekretoriato valstybės tarnautojų privačių interesų deklaracijos paskelbtos Vyriausiosios tarnybinės etikos komisijos puslapyje.

VRK neturi patvirtinto Viešųjų ir privačių interesų derinimo įstatymo laikymosi kontrolės tvarkos aprašo. Todėl laikytina, kad VRK interesų konfliktų valdymo veiklos srityje nepriimti teisės aktai būtini įstatymų ir įstatymo įgyvendinamųjų teisės aktų įgyvendinimui.

Manytina, kad, siekiant užtikrinti efektyvesnį interesų konfliktų užkardymą ir valdymą VRK, siūlytina patvirtinti Viešųjų ir privačių interesų derinimo įstatymo laikymosi kontrolės tvarkos aprašą bei didinti prevencijos priemonių įvairovę ir neapsiriboti vien tik įstatymuose nustatytu reguliavimu arba kitų institucijų teikiamomis rekomendacijomis.

II.

„III. Lietuvos Respublikos korupcijos prevencijos įstatymo 6 straipsnio 3 dalies 3 punkte numatytas kriterijus – „Atskirų valstybės tarnautojų funkcijos, uždaviniai, darbo ir sprendimų priėmimo tvarka bei atsakomybė nėra išsamiai reglamentuoti“

1. Ar valstybės ar savivaldybės įstaiga priėmė teisės aktus (įstaigos padalinių nuostatus, sudaromų komisijų ir pan. darbo reglamentus, darbuotojų pareigybių aprašymus ar nuostatus, kitus teisės aktus), reglamentuojančius atskirų valstybės tarnautojų ar darbuotojų uždavinius, funkcijas, darbo ir sprendimų priėmimo tvarką, principus, kriterijus, terminus ir atsakomybę? Ar įstaigos darbuotojai pasirašytinai supažindinti su šiais teisės aktais?

2. Ar priimant valstybės ar savivaldybės įstaigos teisės aktus, reglamentuojančius atskirų valstybės tarnautojų ar darbuotojų uždavinius, funkcijas, atsižvelgta į teisės aktais nustatytus įstaigos (jos padalinio) uždavinius, funkcijas?

3. Ar valstybės ar savivaldybės įstaigos priimtuose teisės aktuose apibrėžti atskirų valstybės tarnautojų ir darbuotojų uždaviniai ir funkcijos yra pakankami įstaigos uždaviniams ir funkcijoms įgyvendinti?

7. Ar valstybės ar savivaldybės įstaigoje priimtas valstybės tarnautojų / darbuotojų etikos / elgesio kodeksas? Jei taip, kaip vykdoma šio kodekso nuostatų įgyvendinimo / laikymosi kontrolė?

8. Ar šie teisės aktai periodiškai peržiūrimi? Ar vykdomas nustatytų teisinio reglamentavimo spragų ar kolizijų taisymas?“

Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymo 3 straipsnio 2 punkte nustatyta, kad viešojo administravimo subjektai savo veikloje vadovaujasi objektyvumo principu, reiškiančiu, kad administracinio sprendimo priėmimas ir kiti oficialūs viešojo administravimo subjekto veiksmai turi būti nešališki ir objektyvūs. To paties straipsnio 4 punkte nustatyta, kad viešojo administravimo subjektams draudžiama atlikti viešojo administravimo funkcijas neturint šio įstatymo nustatyta tvarka suteiktų viešojo administravimo įgaliojimų arba priimti administracinius sprendimus, siekiant kitų, negu įstatymų ar kitų norminių teisės aktų nustatyta, tikslų

(nepiktnaudžiavimo valdžia principas). Pagal to paties straipsnio 10 ir 12 punktus viešojo administravimo subjektas įpareigotas būti skaidriu ir atviru naujovėms ir permainoms.

Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymo 3 straipsnyje nustatyti pagrindiniai valstybės tarnautojų veiklos ir tarnybinės etikos principai. To paties straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad: *„valstybės ar savivaldybės institucijos ar įstaigos vadovas, vadovaudamasis šiame įstatyme įtvirtintais valstybės tarnautojų veiklos ir tarnybinės etikos principais yra atsakingas už tarnybinės etikos politikos formavimą valstybės ar savivaldybės institucijoje, įstaigoje ar įstaigų sistemoje ir kontroliuoja, kaip tarnybinės etikos politika įgyvendinama.*"

Ankstesnėje išvadoje minėta, kad: *„VRK nėra sureglamentuota tvarka kandidatų pareiškiniuose dokumentuose nurodytų duomenų, kurių patikrinimą numato Lietuvos Respublikos rinkimus reglamentuojantys įstatymai, atitikimo numatytiems įstatymų reikalavimams tikrinimo tvarka; atliekami tikrinimo veiksmai nėra protokoluojami ar kitaip fiksuojami. Svarstytina, ar nebūtų prasminga šią sritį sureglamentuoti.*"

Vyriausiosios rinkimų komisijos įstatymo 18 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad sekretoriato struktūrą, etatus ir veiklos nuostatus tvirtina Vyriausioji rinkimų komisija. VRK nėra patvirtinti veiklos nuostatai, tačiau kiekvienas sekretoriato struktūrinis padalinys turi atskirus nuostatus. Jie skelbiami VRK svetainėje kontaktų skiltyje.

Vyriausiosios rinkimų komisijos įstatymo 19 straipsnyje nustatyta, kad *Vyriausiosios rinkimų komisijos darbo organizavimo, komisijos pirmininko, pirmininko pavaduotojų ir komisijos sekretoriaus rinkimo, posėdžių šaukimo ir procedūrų juose tvarką, raštvedybą ir kitus klausimus nustato Vyriausiosios rinkimų komisijos reglamentas. Jį tvirtina Vyriausioji rinkimų komisija.*

VRK reglamentas viešai skelbiamas VRK svetainės dalyje „Administracinė informacija".

VRK svetainėje kartu su kontaktais yra skelbiami valstybės tarnautojų pareigybių aprašymai. VRK narių funkcijos nėra detalizuotos ir aprašytos, dėl to laikytina, kad visi VRK nariai turi ir gali atlikti Vyriausiosios rinkimų komisijos įstatyme, reglamente ir kituose su funkcijomis tiesiogiai susijusiuose įstatymuose nustatytas funkcijas. VRK sekretoriato darbuotojų funkcijos nėra aprašomos ir viešai skelbiamos. Svarstytina, ar nereikėtų darbuotojų, dirbančių pagal terminuotas darbo sutartis, funkcijas sutarti ne tik darbo sutartimi, bet ir jas viešinti.

Nors galima būtų teigti, kad privačių interesų deklaravimo sistema visų pirma yra grindžiama deklaruojančio asmens pareiga vykdyti nustatytą jam pareigą, tačiau turi būti numatytas dar vienas lygmuo institucijos viduje.

Antikorupcinės aplinkos vadove pabrėžiama interesų konfliktų valdymo būtinybė: *„Daugumą išvardytų interesų konfliktų valdymo ir šalinimo priemonių vykdo ne pats interesų konfliktą patiriantis asmuo, bet jo vadovai (tiesioginis ar institucijos). Šių asmenų dalyvavimas sprendžiant jiems pavaldiems darbuotojams iškilusias interesų situacijas ir kitas tarnybinės etikos (elgesio) dilemas yra nepaprastai svarbus ir reikšmingas. Daugeliu atveju be tokio vadovų dalyvavimo ir bendradarbiavimo su atitinkamo tarnybinio patarimo reikalingais pavaldiniais interesų konfliktų prevencija iš viso objektyviai negalėtų būti įgyvendinama.*"

Išvados rengimo metu 2020 m. sausio 2 d. VRK pirmininkės Lauros Matjošaitytė Įsakymu Nr. Į2-2 Dėl pareigų, kurias einantys asmenys privalo deklaruoti privačius interesus, sąrašo patvirtinimo ir įgaliotų asmenų paskyrimo buvo patvirtintas sąrašas pareigų, kurias einantys asmenys Vyriausiojoje rinkimų komisijoje privalo deklaruoti privačius interesus. Tuo pačiu įsakymu valstybės tarnautojui buvo pavesta kontroliuoti ir prižiūrėti, kad asmenys, priimti į pareigas, nurodytas šio įsakymo 1.1 ir 1.2 punktuose, laiku pateiktų privačių interesų deklaracijas ir nustatyta, kad privačių interesų deklaracijas tokie asmenys turi pateikti per 30 kalendorinių dienų po išrinkimo, priėmimo ar paskyrimo į pareigas. Kitam valstybės tarnautojui buvo pavesta kontroliuoti ir prižiūrėti, kad asmenys, paskirti į pareigas, nurodytas šio įsakymo tam tikruose punktuose, laiku įvykdytų deklaravimo pareigą viešuosiuose pirkimuose. Kartu nustatyta, kad asmenys, nepateikę deklaracijos per 5 kalendorines dienas nuo paskyrimo, neturi teisės dalyvauti pirkimų procedūrose ir turės būti atšaukti iš atitinkamų pareigų.

VRK interesų konfliktų valdymo srityje paskirti asmenys, kuriems pavesta vykdyti interesų deklaravimo kontrolę.

Manytina, kad reikalinga paskirti asmenis, kurie vykdytų ne tik deklaravimo kontrolę bet ir analizuotų deklaracijose nurodytus faktus ir būtų atsakingi už bendrą Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymo nuostatų įgyvendinimo kontrolę.

Manytina, kad, siekiant užtikrinti efektyvią ir skaidrią kontrolę šioje srityje, įgyvendinimo tvarka galėtų būti įtraukta į Viešųjų ir privačių interesų derinimo įstatymo laikymosi kontrolės tvarkos aprašą.

Antikorupcinės aplinkos vadove nurodoma: *„atkreiptinas dėmesys, jog viešajame sektoriuje dirba tiek valstybės tarnautojai, kuriems taikomos Valstybės tarnautojų veiklos etikos taisyklės*[187]*, tiek darbuotojai, dirbantys pagal darbo sutartis, kuriems netaikomos Valstybės tarnautojų veiklos etikos taisyklės. Institucijos tam tikrus elgesio principus gali nusistatyti savo*

vidaus tvarkos taisyklėse (reglamentuose ar pan.), tačiau dažnai pasitaiko, kad institucija neturi vieno bendro dokumento, kuriame būtų surašyti ne tik etikos principai, bet ir plačiau išdėstyta, kaip valstybės tarnautojas ir darbuotojas, dirbantis pagal darbo sutartį, turėtų pasielgti vienokioje ar kitokioje situacijoje. Taigi etikos kodeksas galėtų būti naudinga priemonė institucijos personalui. Rengiant valstybės tarnautojo elgesio kodeksą pravartu susipažinti su jau esamais geraisiais pavyzdžiais. Tokiu pavyzdžiu ir parankine priemone elgesio kodekso rengėjams galėtų būti 2015 m. Lietuvos Respublikos teisėjų etikos kodeksas-praktinis vadovas[188]*, taip pat dar 2002 m. sudaryta medžiaga elgesio kodeksams rengti*[189] *ir kita naudinga informacija*".

Antikorupcinės aplinkos vadove nurodoma: „*Geroji antikorupcinio švietimo praktika prasideda patvirtinant etikos ir elgesio kodeksus ir tęsiama mokant, šviečiant darbuotojus, kaip juos suprasti ir taikyti.*

Atkreiptinas dėmesys į tai, jog kaip metodinė priemonė norint įsivertinti, ar tinkamai įstaigoje organizuojamas ir vykdomas antikorupcinis švietimas, gali būti naudojamas Antikorupcinės aplinkos vadovo priede pateiktas klausimynas (17.20. Antikorupcinio švietimo ir informavimo vertinimo kriterijai)."

VRK svetainėje viešai skelbiama: „*Vyriausiosios rinkimų komisijos* ***misija*** *– sudaryti sąlygas ir užtikrinti Lietuvos Respublikos piliečiams ir gyventojams galimybes išreikšti savo valią demokratiškuose, visuotiniuose, lygiuose, tiesiogine rinkimų teise ir slapto balsavimo principais grindžiamuose rinkimuose ir referendumuose. Vyriausiosios rinkimų komisijos* ***vizija*** *– tapti politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo kontrolės srityje viena iš pirmaujančiųjų Europos Sąjungos ir Šiaurės Atlanto Sutarties Organizacijos (NATO) valstybių narių. Užtikrinti efektyvesnį gaunamų skundų administravimo procesą, savalaikį jų ištyrimą ir išnagrinėjimą bei sprendimų dėl jų priėmimą, taip pat atsakomybės už padarytus pažeidimus neišvengiamumą; efektyvesnę ir didesnės apimties politinės reklamos stebėsenos vykdymą; visų rinkimų apylinkių ir balsavimo procedūrų pritaikymą rinkėjams su negalia. Vyriausiosios rinkimų komisijos pagrindinės* ***vertybės****, kuriomis grindžiama jos veikla, yra įstatymų laikymasis, atvirumas ir nešališkumas, tęstinumas ir stabilumas, sąžiningumas ir atsakingumas, kompetencija ir profesionalumas, tolerancija ir kolegiškumas.*"

Tačiau VRK svetainėje deklaruojamos vertybės ir Vyriausiosios rinkimų komisijos įstatyme nustatyti teisėtumo, nepriklausomumo, kolegialumo, viešumo ir nešališkumo principai

nėra laikomi pakankamu užtikrinimu, dėl to turėtų būti parengti ir paskelbti etikos ir elgesio kodeksai.

Viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybės tarnyboje įstatymas valstybės tarnyboje dirbantiems asmenims draudžia priimti dovanas ar paslaugas arba jas teikti, jeigu tai gali sukelti interesų konfliktą.

Antikorupcinės aplinkos vadove pateiktos rekomendacijos:

- *Jei Jums siūloma dovana arba ketinate ją įteikti kitiems asmenims, tačiau iš tiesų nežinote, kaip turėtumėte pasielgti, kad nesukompromituotumėte institucijos, kurioje dirbate, o patys nebūtumėte apkaltinti korupcija, šias abejones atvirai išdėstykite institucijos vadovui ar jo įgaliotam asmeniui, savo tiesioginiam vadovui, atitikties pareigūnui, VTEK ir paprašykite pateikti rekomendacijas, kaip tinkamai pasielgti esamoje situacijoje.*

• *Institucijoje įsteigti viešą dovanų registrą, kuriame būtų nurodyta, kas, ką, kada ir kam dovanojo.*

Siekiant VRK užtikrinti interesų konfliktų užkardymą ir valdymą, buvo siūlytina didinti prevencijos priemonių įvairovę. Viena iš priemonių galėtų būti viešo dovanų registro įsteigimas.

Išvados

Atlikus korupcijos pasireiškimo tikimybės nustatymą, darytina išvada, kad VRK interesų konfliktų valdymo veiklos srityje egzistuoja korupcijos pasireiškimo tikimybė.

Siekiant pašalinti, valdyti išvadoje dėl korupcijos pasireiškimo tikimybės nustatytus korupcijos rizikos veiksnius, užtikrinti tinkamą valstybinėje tarnyboje dirbančių asmenų privačių ir viešų interesų suderinimą, pirmenybės teikimą viešiesiems interesams, sprendimų nešališkumą bei užkirsti kelią atsirasti korupcijai siūloma:

- *užtikrinti, kad VRK būtų patvirtinti visi pagal Vyriausiosios rinkimų komisijos įstatymą būtini dokumentai tarp jų ir sekretoriato veiklos nuostatai,*
- *nustatyti Viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymo nuostatų laikymosi ir kontrolės vykdymo tvarką,*
- *paskirti valstybės tarnautoją, kuris konsultuotų privačių interesų deklaravimo klausimais ir būtų atsakingas už bendrą Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymo nuostatų įgyvendinimo kontrolę,*

- *atsakingam asmeniui, periodiškai atlikti teisinio reglamentavimo, VTEK ir teismų praktikos interesų konfliktų ir valdymo srityse analizę, su jos rezultatais supažindinti (žodžiu ar raštu) VRK pirmininką, VRK narius ir sekretoriato valstybės tarnautojus, sekretoriato darbuotojus, akcentuojant VRK aktualius klausimus, susijusius su VRK pavestų antikorupciniu požiūriu rizikingų uždavinių ir funkcijų vykdymu (pvz., dovanų politika),*
- *reglamentuoti asmenų, dirbančių valstybinėje tarnyboje privačių interesų deklaravimo, nusišalinimo tvarką ir svartyti dėl atitinkamos tvarkos poreikio sekretoriato darbuotojams,*
- *nustatyti VRK veiklos etikos taisykles (etikos kodeksas),*
- *reglamentuoti dovanų ir (ar) paslaugų priėmimo, įvertinimo ir saugojimo tvarką,*
- *organizuoti asmenų, dirbančių valstybinėje tarnyboje, kvalifikacijos tobulinimą etikos, korupcijos prevencijos klausimais,*
- *organizuoti mokymus viešųjų ir privačių interesų derinimo tema atskiroms tikslinėms grupėms, pvz., VRK nariams, VRK sekretoriato valstybės tarnautojams, VRK sekretoriato darbuotojams, orientuoti juos labiau į konkrečių procedūrų atlikimą ir praktinių užduočių sprendimą. Pvz., supažindinti darbuotojus su jiems pagal atliekamas funkcijas aktualių atskirų procedūrų atlikimo rekomenduojama tvarka (pvz., nusišalinimo), pateikti praktines užduotis (pvz., iš VTEK sprendimų), atnaujinti darbuotojų žinias dėl deklaracijų papildymo, tikslinimo tvarkos, deklaruojamų sandorių ir t.t.*

Pirmininkė Laura Matjošaitytė

Estera Miežytė, tel. 8 5 239 6970, el. paštas: estera.miezyte@vrk.lt